

Urojenički svečenici najbolje izvršuju svoju katoličku misiju u rodnem kraju, budući da su oni za nj vezani vezama krvi, jezika i narodnosti.
 »Osservatore Romano« — Rim.

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH

EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

TO JE FAŠIZEM

Ljubljana (Agis) avgusta 1934
 Stirinajsto leto izhaja v Milanu politična revija, ki nosi naslov »Gerarchia«. Ustanovil jo je sam Benito Mussolini. V tej reviji so se črtale prve smernice fašizmu in danes naj bi bila ta revija nekakr uradni in najvišji forum, kjer se razlagajo in od kjer prihajajo vse dogme fašistične doktrine. Vse, kar je tu pisano in je namenteno ne le nočnijosti Italije, ampak tudi inožemstvu in inozemskim znanstvenim ustavnovam, naj bi bilo izraz današnjega »novega časa« v Italiji, kot ga fašisti radi imenujejo. Ta revija naj bi znanstveno, kolikor se pač do, pokazala Italiji in svetu, kaj se v Italiji dogaja in tudi dokazala, da danes drugače sploh ni mogoče in da je Italija ona, ki bo s svojim fašizmom in dučejevom pojavom prekrasila, s svojo visoko romansko kulturo, če ne ves svet, vsaj vso Evropo.

Pred nami leže številke letosnjega leta in nekaj s prejšnjega. Omeniti moramo najprej neko sprememb, ki se je izvršila v začetku tega leta v vodstvu revije. Po očetu ... je namreč zasedel direktorsko mesto njegov sin, se mlečnozobi Vito Mussolini. Pribili pa moramo že v začetku, da to dejstvo ni prav nič vplivalo na kakovost prispevkov, kaj sele na osnovno linijo revije, iz česar je pač razvidno, da sta eden kot drugi, oče kot sin, v zadnjem času le z imenom udeležena pri reviji. Tako vidimo in čitamo danes na ovojnih straneh imena samih Mussolinijev: Fondatore Benito Mussolini, redattore Vito Mussolini in, da so imenovani kolikor mogoče vsi še to, da se nahaja uredništvo in uprava v — Via Arnaldo Mussolini. Ne bi tega omejali, če bi ne imel ta zunanji znak odseva v vsem, kar je v reviji. Težko je, da le površno pregledamo in prelistamo posamezne številke zase ali vse skupaj, da ne bi našli te lesne vezi med omenjeno zunanjostjo in vsebino. Vse spise gospodarskega, kulturnega in političnega značaja, od na video najbolj znanstveno spisane razprave s številkami, statistikami in grafičnimi slikami, do zadnjega slavospeva fašizmu — teh slavospevov pa ni malo in rekli bi lahko, da li zazemajo včino prostora — in zadnjo najmanjšo vest sprembla imo Mussolini — duceja. Začetek in konec vsega kot bi brez njega v preteklosti in sedanjosti v Italiji, sploh iščeščar ne bilo. Fisi si na noben način ne morejo predstavljati današnje Italije brez »Duceja, beseda fašizm, im je postala že skoro istovetna z besedo Mussolini. Tako ni čuda, da beremo u spisih, ki govore o možnostih pridobivanja naftne, bencina itd. v Italiji, in ki so opredeljeni s številkami ter z vsem kar je potrebno, da zgledajo znanstveno, da v takih spisih najdemo kot predlog za rešitev tega problema, predlog za izvedbo nove »battaglie«, kar je čisto mussolinijanska iznajmljiva in še to poverhu, da »mora Italija v tej bitki zmagati in bo gotovo zmagala, kot je zmagaala vse druge bitke, po volji Duceja in pod njegovim varstvom«, ni tuda dalje, da se dobe tu članek z naslovom »Aristocrazia di Mussolini«, o katerih ni da bi govorili; dalje ni čudno, da čitamo pod naslovom »Nel tempo di Mussolini«, za fašista mogoče razumljivo, ali vsaj dojemljivo, a za nas skoro smešno ugotovitev: »...da je revolucija resna stvar in da je fašistična revolucija gotovo najresnejša od vseh revolucionarjev in da bi omenili v času, ko kaže italijanski proračun skoro 4 miljardi primanjkljaju in ko italijansko ljudstvo trpi največje gospodarsko stisko, slediče ugotovitev zasljepljenosti: »Največje težkoče so bile premagane, ureditev gospodarskega stanja je rešena stvar. Sedaj lahko krepko korakamo pod vodstvom duceja v bodočnosti« Res: bodočnost je lepa-beseda, a ima lahko zelo, zelo različno vsebino. Bodočnost je tudi lahko brez fašizma in lepa bo gotovo edino brez njega!«

Precer bi se bilo spuščati v tem kratek sestavku v prevelike podrobnosti. Naš namen je le v par potezah pokazati pravo sliko in kakovost te revije in zlasti povedati to, da zgleda danes vse pisanje v njej kot lep način prilagojanja in klečeplašenja diktatorju in morda gre tudi za od zgoraj organizovanu hvalisanje današnjega položaja. Če bi se hoteli spuščati globlje, namreč ne bi mogli pri tem mimo nasprotij, kaj jih v reviji kar mrzli. Primer: »... želimo za Italijo in za Evropo čim daljšo periodo miru«. (Gerarchia st. 5, l. 1934, str. 358 spodaj) — »Vojna sredstva morajo biti prenovljena in času primerna o kakovosti in v opremi«. (Gerarchia st. 5, l. 1934, str. 359 zgoraj). V isti saki torej, v razliki dveh kratkih odstavkov, dve takci nasprotij. Torej mir zato, da se lahko pripravijo na vojno. Kdor pozna vsebino besede »stato di popolo« v današnji Italiji in v fašistični koncepciji sploh, se bo tudič članku z naslovom: »Stato fascista stato di popolo«. V tem članku pa pravi pisec med drugim to, da se vidi v današnji politični organizaciji nove Italije, teorbo in plod Mussolinijevega genija (»genio di Mussolini«).

Z vso sveto vero, da bo njih fašizem preobrazil svet, je pisan članek »Formazione del uomo fascista«. V to preobrazbo naj bi po

SI STRA

ANTIFAŠISTOVSKI VAL IN FAŠISTOVSKI TEROR NA GORIŠKEM

TO JE FAŠIZEM

TRISTO ARETACIJ PO GORISKEM

Število aretiranih stalno narašča

Gorica, 13. avg. 1934. (Agis). — Po »Informazione Italiana« je prinesla zadnja številka »Istre« vest, o aretacijah, ki so se izvršile v Tržiču (Monfalcone). Ta vest je imela naslov »Stopedeset radnika iz Tržiča i okolice dolazi pred sud«. K tej vesti prinašamo mi slediće dopolnilo:

V začetku maja je bila skoro vsa Furlanija in del Goriske preplavljena z letaki protifašistične vsebine. Posamezna poslopja, zlasti uradna, pa tudi hiše izrazitih fašistov, so bile preko noči popisane z velikimi napisi izzivalne protidržavne in protifašistične vsebine. Jasnje, da je to dejstvo povzročilo zlasti v fašističnih krogih ogromno razburjenje. Ze takoj začetku so si vstvarili mnenje, da je tu na delu velika in dobro organizirana podtalna protifašistična organizacija. Dolgo so stikali in iskali pravih povzročiteljev, dokler se jim ni posrečilo najti v Gorici koncem maja že prve sledove. Po nekaj aretacijah so pričele slediti druge in tako so danes

prepričani, da imajo v rokah prave krvce. Aretacijam v Gorici so sledile številne aretacije v Korminu, Gradiški na več pa jih je bilo zaprtih iz Tržiča, delavcev iz ladjevnic, pa tudi vecje število intelektualcev. Po mnemu našega poročevalca, je bilo do danes aretiranih in zaprtih okoli 300 do 400 ljudi. Seveda so mnoge izmed njih kmalu po aretaciji izpustili, tako da je danes težko presojati in si predociti pravo sliko položaja. Največ aretiranec je Italijanov, pa tudi Slovencev ni malo med njimi. Da se poslužujejo fašistične preiskovalne oblasti vseh mogočih sredstev pri zasliševanju, nam jasno potrjuje že zadnja vest, ki govorji, da so do sedaj že dve smrtni žrtvi. V koliko so vti aretiranec v zvezi z očitanimi jim dejanji, je težko presoditi, posebno še, ko poznamo fašistične metode obdolževanja. Vendar pa so vsa ta dejstva za nas jasen dokaz o rasploženju italijanskega delovnega ljudstva napram fašizmu.

USODA ARETIRANCEV IZ NABREŽINE

Albina Pertota so pri zaslišanju neusmiljeno pretepali

Trst, 14. avg. 1934. (Agis). — V 27. številki »Istre« z dne 13. julija t. l. smo prinesli vest o aretacijah v Nabrežini. Aretirani so bili tedaj med ostalimi Pertot Milan, Pertot Albin, Doria Anton, Burger Josip, Jordan Martiniš in še več drugih.

Osumljeni so bili protifašističnega rovarjenja. Kakor smo sedaj zvedeli so baje našli pri aretirancih tudi nekaj materiala, zlasti pa jih obtežuje razmnoževalni stroj, ki so ga našli pri enem izmed aretiranec. Ta stroj pa nikakor ne bi mogel služiti kot obteževalno sredstvo, ker so ga našli v popolnoma nerabnem stanju med šaro na podstrešju. Vendar pa jim je prišel v roke kot nalašč in sedaj kujejo na ta račun vse mogoče in pečatijo usodo ubogih nedolžnih fantov.

Pri zasliševanju pa so pretepli do

nezavesti Albina Pertota, ki je sedaj pod stalno zdravniško oskrbo in v stalni živiljenski nevarnosti, ker kljub vsemu ne prenehajo nad njim z mučenjem in zasliševanjem. S tem so izsilili iz njega nekatere potrebne jame, če tudi neresnična, priznanja, ki spravljajo v ječo in obtežujejo tudi ostale. Imenovani Pertot je šibke narave in slabe telesne konstitucije. Ni čuda torej, da so se spravili ravno nanj. Ko je mati zvedela za nesrečno usodo svojega sina, ki da leži v smrtni nevarnosti v ječi, je bila vsa iz sebe. Nesrečen slučaj je še hotel, da je vsa obupana hitela k sosedu preko ceste ter ni pri tem opazila avtomobil, ki jo je podrl. Ubogati se sedaj bori v tržaški bolnici s smrtnjo. Tako je radi nasilja nad nedolžnimi, dvakrat prizadeta zopet ena naših družin.

ARETIRAN IN BAJE TUDI OBSOJEN RADI ŠPIJONAŽE

Kranjska gora, julija 1934. — (Agis). — V začetku meseca junija t. l. je bil na meji med Ratečami in Trbižem aretiran od italijanskih obmejnih straž Franc Jerše, star 37 let, stanovanec v Ratečah št. 27. Jerše je oče šesteronodoraslih otrok in se je, od kar je bil v Ratečah bavil z branjerijo. Pred kakšnimi tremi leti je bil odpuščen iz službe na trbiški železniški postaji, kjer je bil zaposlen kot uradnik. Nastanil se je potem na Ratečah in se skromno prezivljal s tem, kad je zaslužil z bra-

nerijo. Vzrok aretacije ni znan. Jerše je imel, kot vsi Ratečani, obmejno prelaznico in ko je nekoga dne prekoracil mejo, se ni več vrnil. Kje se nahaja in kaj se godi z njim ni znano. Po izjavah brigadirja obmejne karabinjerske stražnice v »Fusine-Laghik«, je bil od izrednega sodišča že obsojen na 4 leta ječe. Vendar pa do danes ni nikaknih točnejših vesti o usodi aretiranca. Potrebno bi bilo, da se za aretiranca, ki je naš državljan, zainteresirajo jugoslovanske obmejni sestavki.

OSUMLJEN ŠPIJONAŽE IN ARETIRAN

Slučaj Josifa Tofa

Kranjska gora, julija 1934. — (Agis). — V drugi polovici julija so Italijani aretirali Josipa Tofa, 26 let starega, doma iz Rateč št. 37. Ko je šel od doma na rateške skupne pašnike, ki so na italijanskem ozemlju, se je spopoma ustanil na neki vzpetini in počival.

Italijanska straža, ki je stalno okrog

la in ga takoj aretirala. Osumljenega špijonaže so Tofa dolgo časa zasliševali, ga preiskali in dobili pri njem tudi nekaj papirja, kar je bilo za aretiranca zelo obtežljeno. Vendar pa ni imel pri sebi nobenega svinčnika ali kaj podobnega, s čimer naj bi si bil zapisoval. Na intervencijo rateškega župana je bil po 24 urnem zaporu izpuščen.

piščevem vnenju največ uplivale fašistične organizacije balilla, dopolavoro, predvojaški tečaji, milicija in njene vojašnice, itd. itd., ki naj so tudi najbolj jasen dokaz proti temu, kar tako radi trde nekateri zaslepenci iz preko Alp, da je fašistično vodstvo v rokah le par ljudi (»come vanno stupidamente vocando certi ciechi d'oltre alpe, come la classe fascista non sia formata da soli pochi uomini«). Vendar pa povzdigne pisec besedo in pravi: »Nad vsemi je da urejute in vodi — duce; in jasno je, da morajo biti njegove sile izredne. Zato pa je treba le eno pripravljeno vojsko, le en narod, ki sodeluje in živi z vlogo; le en stranko, ki vse urejuje in oblikuje, potem pa na čelu samo enega krmarja, edinega in to je — il Duce. In če nas druge države ne bodo posnemale in se ne bodo uredile po tej naši skušnji, bodo vtede, kako bodo končale. Nova Italija mora slediti Duceju k vseoperškemu rimskemu človeku, k ustvariti novega človeka fašista«.

To piše. Kako se ustvarja v Italiji sami novi človek fašist, vidimo jasno dan na dan. Govori nam jasno o tem Tribunale Speciale, ki posluje neprehnom, govori nam potreba OVRE konfinacije in povedo nam

tudi najbližji prijatelji »duceja« — imenih bi bilo preveč naštevati — ki so danes po zaporih in konfinacijah.

Za konec pa smo si prihranili še višek vsega, ki je v članku »L'Eroe« — »Junak in kalerga« si je dovolil nek: Gimenez Caballero. Iz posameznih dob človeštva vstajajo razni junaki, ki jih je ustvarila sprva človeška domišljija, da si je v tem načelu razlagalo za nekatere naravne pojave in jih tako te junake povzdonjava v prave bobove, katerim je pripisovala nadčloveške moči in dejanja. Pojnj junaka-boga je bil v raznih časih, v raznih krajih in raznih okoliščinah različen. Kasneje so nam vstajali v zgodovini junaki — ljudje kot veliki vojskodje n. pr. Ahil, Cezar itd. Junake pa so ustvarjali tudi veleumi v svojih delih: Nietzsche, Hegel itd. — No, in po kratkem razmotrivanju o pojmi junaka se povzpone pisec do slednjega:

»Mussolini ni Ahil, ne Gotam, ne sv. Frančišek, ne Ferdinand Katolički, ne Napoleon; on je edino le Mussolini. On obnavlja ideal človeka novega razreda, ki je bil dolgo ponisan. Za Italijo je nekaj ved kot predsednik vlade; doselgel je že vse, kar

Radi toga treba podizati urojenička sjemeništa — i neka se zna da je budučnost katolicizma usko povezana sa očivanjem urojeničke crkvene hijerarhije, »Osservatore Romano« — Rim.

Sirotti je u svoje vrijeme kupio tri biskupske mitre i bio je uvjeren da će biti postavljen za goričkog nadbiskupa...

Vatikan se brine za crnce..

Vatikanski službeni list »Osservatore Romano« od 8. avgusta donaša okružnici mons. Carla Salottia, titularnog nadbiskupa Filippolja, sekretara Kongregacije »de Propaganda Fide« i predsjednika Akcije za uvođenje urojeničkih svećenika. Ta okružnica je poslata svima direktorima Akcije za uvođenje urojeničkih svećenika.

»Svaki narod, kojem se ne nasmiješila zora krščanstva, mora da ima svoje urojeničko svećenstvo. Petar i apostoli, posvećeni od Hrista, a s njima i neumorni Pavao, kada su išli da šire Evangeliye, nastojali su da u svakoj zemlji izaberu najbolje i da ih učine svećenicima. Između najboljih urojenika te zemlje su posvećivali biskupe, stavljajući ih na čelo prvih kršćanskih zajednica. Misionari, koji su naslijedili prve apostole, dužni su da stvore vrijedne redove urojeničkih svećenika, jer ti svećenici najbolje izvršuju svoju katoličku misiju, u rodnem kraju, budući da su za nj vezani vezama krvi, jezika i narodnosti.

Potreba urojeničkog svećenstva postavlja se danas više nego ikada. U tom pitanju leži budućnost Crkve, jer će ona moći tek tada da zapravo svoj potpuni triumf kada u svakom kutu nastanjenje zemlje bude svećenik iz dotičnoga naroda, koji će dovoditi oltaru svoj narod.

Sjetimo se samo bezbrojnih poteškoča na koje nailaze inostrani misionari u svojim djelovanjima: poteškoče koje proizlaze iz klime, iz jezika, iz običaja i tradicija. Zato treba odgajati urojeničko svećenstvo, jer ono poznaje potpuno jezik i dialekta svoga kraja; poznati običaje i tradicije. Pozna bolje od jednoga stranca pogreške svoga naroda i zna od čega dolaze; pozna psihologiju naroda, pa poznavači mentalitet znači i kojim putem će narod dovesti do Evangelija.

Radi toga treba podizati urojenička sjemeništa — i neka svaki svećenik katoličkih naroda bude siguran da je budućnost katolicizma u širokem polju misionarstva usko povezana sa očivanjem urojeničke hijerarhije.

Ovako piše mons. Carlo Salotti. Ta okružnica nažalost, nije napisana radi našega naroda u Julijski Krajini, ni radi Nijemaca u Južnem Tirolu. Ona ima u vidu samo afričke i australske Crnce i divljake iz Ognjene zemlje.

Kakor so se v starih časih klanjali in prilizovali diktatorji Rima s harfo in skladanjem pentametrov, tako je nekaterim ljudem tudi to pisanje zato, da klečepložijo okoli prestola duceja. Mesto stihov pa čujejo danes iz te fašistične kovačnice glasove zravelega čeleza

ITALIJA I JUGOSLAVIJA

NAPISAO GROF CARLO SFORZA, BIVSI TALIJANSKI MINISTAR VANJSKIH POSLOVA

Je li istina da diktature — oslobođene parlamenta — mogu dopustiti sebi lukuš jedne sigurnije, čvrše i jasnije inostrane politike nego što to mogu sirote demokracije?

Uzmimo jedan primjer — primjer koji, uostalom, svakog momenta može postati ostra aktualnost: talijanska politika na Balkanu, jedne od najvažnijih tačaka rimske igre.

Protivno onome što se u vezi sa krušnim problemima dogodilo u međunarodnom životu slobodnih zemalja, Italija je još prije dvadeset godina dala utisak da je, u pogledu balkanskih naroda, podijeljena na dve struje koje su, intelektualno i moralno, protivne jedna drugoj. Jedna od tih struja pripada Italiji u kojoj je diskusija slobodna; druga pripada zatvorenom Parlementu i cenzuriranoj štampi, kao što je to bilo sa Soninom za vrijeme rata ili pet godina kasnije, sa fašističkom diktaturom.

Najviši duhovi Risorgimenta željeli su jednodušno jednu talijansku politiku, koja bi, kao potpuna antiteza habsburškoj politici, favorizovala slobodno razvijanje balkanskih naroda. Još 1830. Mozzini je u interesu evropske slobode i u interesu ujedinjene Italije, apelirao na uskrsnuće i ujedinjenje čehoslovačkog naroda, jugoslovenskog naroda i rumunjskog naroda.

Pošlije Mazziniju, najveći realistički apostol devetnaestog vijeka je Cavour, koji je uoči nacionalnog rata 1848 pisao:

»Hrvatske trupe su u Lombardiji pod komandom cara koji iznad svega strahuje da se Slovensi i Talijani ne sporazumiju protiv iste njemačke hegemonije. Onoga dana kada svih Slovenski budu razumjeli da je njihov interes da se oslobole Beća, toga dana Njemačka prevlast u Italiji bit će sasvim blizu svoga kraja.«

Cak i za vrijeme Trojnog Saveza, talijanska diplomacija uvijek je branila Srbe i Albance protiv ciljeva Beća. Nije to bezznačajno da se tada jedan od najpoznatijih srpskih listova zvao »Piemont». Sto austrijski napad na Srbiju nije izvršen devanaest mjeseci prije, u ljeto 1913., tma se zakvalili pretstniku vlade g. Giolittiju, koji je ustao protiv austrijskog plana za napad, kog mu je Beć bio pokazao. Ovaj incident, nepravedno zaboravljen, dokazuje između ostalog, da je ubistvo u Sarajevu poslužilo austrijskoj vlasti samo kao »provjednički izgovor.

Sam jedan talijanski ministar udaljio se od tradicije koju su svih nasljednici Cavoura — od Visconta Venosta do Robilanta i Prinetia — nastavljali i razvijali. Taj ministar bio je Sonino, koji je, pošten ali tišen svake pronicljivosti, za vrijeme rata izgleda slušao samo ovu kontraktornu misao: ratovati istovremeno protiv Austro-Ugarske i protiv prirodnih neprijatelja Austro-Ugarske.

Soninova odvratnost prema svakom sporazumu sa svojim istočnim saveznicima ista je za vrijeme rata do nevjerojatnosti.

Kada sam ja naslijedio Soninu, nastavio sam tradiciju liberalne Italije — ne samo zato što je ona bila najimplementija, već isto tako zato što je ona jedino bila korisna za naše ekonomski i moralne interese — i morao sam sa radošću konstatirati da mi je najsvjetlij dio talijanskog javnog mišljenja bez rezerve odobravao: od liberalnog konzervatora Albertinija i njegovog »Corriere della Sera« — koji je tada bio tako važan u Evropi — do moga nezaboravnog prijatelja Bissolati i njegove socijalističke grupe, koja je bila tako malo zatrivena u uske školske formule.

Cijelom svijetu su poznate političke i historijske činjenice Rapskog ugovora, koji sam zaključio sa Jugoslavijom. Njegova moralna vrijednost sastojala se, po mom mišljenju, naročito u tome, što je on predstavljao prvi poslijeratni ugovor zaključen ne samo slobodno, već i sa zajedničkom aktivnom voljom za saradnju između dviju ugovornih država. Antihabsburška konvencija koju smo potpisali istog dana bila je prvi dokaz za to. Ta konvencija je počaćana srednjim pristankom koji mi je odmah dao g. Beneš sa visokim razumjevanjem najviših interesa država nasljednika Austrije. Pri dolasku na vlast, fašizam u stvarni nije imao balkansku politiku protivnu mojoj. On ju u početku čak nastavio moju politiku prijateljstva sa Beogradom i Pragom — politiku čije su korisnosti permanentni funkcionalni ministarstva inostranih poslova bili stekli. To je bilo toliko očvidno da se, čak i u Narodnoj skupštini sastavljenoj na onakav način kao što je Jašistička, našao jedan narodni poslanik, Giunta, koji je u svakom jednom dana: »Ali to je Sforzina politika koja se ovdje nastavlja.«

Zašto je fašistička vlast proširila tu politiku?

Razlozi su mnogo manje komplikirani i makijevalistički nego što su oni za koje su danšnji politički pisci ulazu toliko truda da ih pronadaju.

Kao i svi diktatorski režimi — toliko male slobodni nego slobodni režimi — fašizam je žrtva nemile potrebe da u svakom momentu traži buđne i brze uspjehe, da ih baci u lice jednog naroda kome su začepljena usta i gdje čak i stranka koja je na vlasti osjeća nezadovoljstvo koje neveže kritike pod svojim napadnim oduševljenjem. To objašnjava zašto se fašizam, za ovih dvanaest godina, po malo mijesao u sve u inozemstvu politici: je li potrebno potisjetiti da je on pomogao Poincareu da udje u Ruhr i da se na koncu pridružio srdžbi Njemačke; da je, bez šale, predložio kontinentalni savez

PROGONI I HAPŠENJA NA ROČTINI

Hapšenje seljaka Pavletića — Istraga medju fašistima i karabinjerima — Osnivanje fašističkih muzika po selima

Roč, avgusta 1934. — Poznato je svima da se ovdašnji naši gospodari služe sa svakovrsnim lažima i podmetavajnjima kako bi nas čim prije i lakše uništili, ali nismo svejedno misili da će se jedan narod, koji se dići sa svojom dvotisučljetnom kulturom, služiti ovakvim podlim sredstvima kao što se u zadnje vrijeme dešava.

U polovici prošlog mjeseca, neki fašista u Roču napisao je jedan list i poslao ga našem vrijednom i poštenom mladiću Pavletić Ivanu (zvanom Ilić) u naše susjedno selo Ciritež. U ovom je listu bilo napisano svakojakih pogrdnih riječi na račun Mussolinija. Čim je Pavletić primio ovaj list, prestrašio se je videći što je u njemu piše, znajući da je ovo za njega jedna vrlo opasna podvala, ne znaajući što bi učinio. Istoga dana kada je primio ovaj list, došli su u njegovu kuću karabinjeri i tajna policija, te napravili u kući premetačinu, gledje ovog lista (kojem su oni vrlo dobro znali sadržaj još prije nego su ga Pavletić poslali). Radi ove drske podvale unaprišili su potpuno nevinog Pavletića i odveli ga, do danas nama nepoznatim pravcem. Sire se neki glasovi u njihovoj sredini, da su ga odveli u Rim pred Veliki sud, jer je strašno uvrjedio Mussoliniju.

Bože dragi, vaspino k tebi, do kada ćeš dozvoljavati da nas ova divlja fašistička

neman ovako na nepravedan način muči. Dokle ćemo morati da podnašamo ovakve muke, te da naše kosti trunu po rimskim kazamatama, i to samo zato što smo Sloveni, i da si sa našim batnjama fašistička krvoljčna zvijer zasićuje svoju divljačku strast nad nama nemoćnima.

Inače i u njihovim se je redovima počelo nešto komešati. Ne znamo što je na stvari, ali držimo, da je nešto ozbiljnog, jer je cijela ova tajna policija i karabinjeri koji su bili kod nas, premješteni u unutrašnjost Italije. Govor se o nekakvoj zavjeri medju njima. Gledje ovoga došao je k nama iz Pule prefekt i poveo istragu. Nemoguće nam je dozнати što je u istinu bilo, nego tek toliko da su odmah po dolasku prefekta ovi bili otpremljeni i drugi zauzeli njihova mjesta.

Za bolju njihovu asimilatorsku propagandu medju nama ovdašnje je društvo škadrista nabavilo glazbu i svake nedjelje i blagdana idu po našim okolnim selima svirati i držati plesove, kako bi lakše našu omladinu privukli u svoje kolo, ali mi im kažemo, da u mnogim već njihovim potvratima su ostali kratkih rukava, a uvjezavamo ih, da će i u ovoj, jer mi predobro poznamo njihove namjere, pa ne damo našu djecu i našu omladinu. Mi naše ne damo, a njihovog ne trebamo.

Cic.

UZALUDNE PREMETAČINE

Traže ljudi, koji su se povratili iz Jugoslavije

Nugla, avgusta 1934. — Nekako u polovici prošlog mjeseca pronio se glas u našem selu da su se iz Jugoslavije vratila dva naša mladića. Cula je zato i tajna policija i karabinjeri u Roču, te dojurili kao bez glave u naše selo, da ih uhapse, ali na sreću ovaj je glas bio lažan, jer se naši mladići nisu vratili, a niti se ne mogu vratiti, ne samo oni nego nitko dok su kod nas ovi gospodari. Da ne bi ovakovi junaci išli natrag neobavljenog posla, uputili su se ispod našeg sela na tako zvano mjesto Kortina, gdje ima sam za sebe na samoči svoju kuću i imanje naš hvalevrijedan seljak Mikolavčić, misleći da će kod njega naći ono što traže, (jer Mikolavčić ima dva sina u Jugoslaviji). Napravili su mu strogu premetačinu u kući, tako da su i u svinju ispuštili svinje i pregledali ga. Nije im bilo

ovo dovoljno prvi put, nego odmah drugog dana u zoru došli su i blokirali cijelu kuću, kao da su u kući najopasniji lopovi ovoga svijeta, te ponovno napravili kućnu premetačinu. Mi im nismo smjeli reći da nema nikoga, a osobito ne onog što su oni tražili, jer moglo bi nam se bilo desiti da odležimo nekoliko dana nevinu u zatvoru, ali u duši smo se smijali, što su ovako nastupili kao pravi sinovi junačke zemlje. Mi im doduše niti ne zamjeramo, a niti zavidiemo, da su ovakovi junaci, jer oni su vidieli, koliko na Soči toliko i na Plavi, da strah nije šala, nego da je pravi vrag, koji im se zabilje u kosti.

Inače ove nam godine ljetina kaže vrlo dobro. Imati ćemo svega pomalo, ako nas ne posjeti kakova nevremenska nezgoda.

Cic.

ARETACIJA SEDEMDESETLETNEGA STARČKA JOSIPA BENETA

Kranjska gora, julija 1934. — (Agis). — Na postaji Rateče-Podpeč, danes Fusine-Laghi so dne 28. t. m. aretilari karabinjeri sedemdesetletnega poslovnika Josipa Prašelja, vrtnarski pomočnik,

da je prodal nekemu mcesaru v Trbižu vola, ki je bil kupljen v Jugoslaviji in za katerega ni plačal carine. O usodi starčka ni nikakih vesti.

ARETACIJA ZARADI POKUŠANEGA BEGA PREKO MEJE

Trst, 13. avgusta 1934. — (Agis). — Pred dobrim tednom sta bila aretilari na meji, ko sta poskušala priti v Jugoslavijo 23 letni Marjan Regent, pekovski pomočnik in 20 letni Josip Prašelj, vrtnarski pomočnik.

Oba sta doma iz Kontovelja pri Trstu. Bila sta takoj prepeljana v tržaške zapore. Baje sta bila že potrjena vojaka in bo proti njima uvedeno vojaško postopanje zaradi poskuša dezertacije.

ŽALOSTNA DESETLETNICA

Votivni tempelj na Kozali

V kratkem bodo na Reki slovesno praznovali 10-letnico, ko je pesnik, d'Annunzio anektirai Reko, to se pravi, ko je talijanska vlast kapitulirala pred tem človekom in njegovim prostovoljci, ki so vkljub mirovnim pogodbam, od nikog moteni, uničili samostojnost tega mesta in ga igrale spravili v roke Italije. Seveda je bila ta akcija skrivno dogovorjena z talijanskim vladom. V spomin na ta dogodek bo odkrit votivni tempelj na griču Kozali, za katerega je Mussolini daroval te dni 350.000 lir.

zato, da so ga dovršili. V njem počiva 450 trupel vojakov, dobrovoljev, fašistov in legionarjev, ki so v letih 1915 do 1924 padli zato, da se je Reka priključila Italiji. Obenem bodo otvorili razstavo reške knjige, v kateri pa bo malo posebnega, ker Rečani nikoli niso bili posebno nadareni niti za poezijo niti za prozo. Reško ljudstvo pa ob tej proslavi ne bo moglo praznovati ničesar drugega, kakor 10-letnico svoje naraščajoče bede, brezposelnosti in propadanja nekdaj tako cvetočega mesta.

HODOČAŠĆA TALIJANSKIH OPĆINSKIH NAČELNIKA NA RIJEKU

Rijeka, avgusta 1934. — Riječki načelnik senator Gigante je pozvao sve načelnike talijanskih gradova da dodu na Rijeku kroz ovu godinu u vezi sa proslavom desetgodišnjice aneksije i da hodočaste spomeniku na Kozali. Do sada su nekoji obećali dolazak, tako načelnici Gorice, Trenta, Spoleta i drugi, a načelnik Turina Thaon di Revel dolazi

sa automobilskim izletom, kojega organizira »Flate.

I ovo je jedan način da se na Rijeku i na liburnijsku obalu privuku gosti, a budući da je tu po srijedi i proslava desetgodišnjice (koja se slavi već pola godine) to će načelnici možda i doći, ali riječki trgovci se ne nadaju više ničemu od svih tih proslava i hodočašća.

protiv Engleske, a da je ujviek završavao u svajanjem formula engleskog ministarstva vanjskih poslova. Posljednji slučaj te vrste je njegovo naglo pristupanje istočnom paktu, tim se g. Barthou vratio iz Londona sa dobrenjem sir John Simona. Mjesecima se protiv francusko-njemačkom sporazumu na kome je radio Briand, da bi zatim potrađao da ga potpiše, u posljednjoj minuti u Locarnu... Ništa ne bi bilo uzaludnije nego tražiti prave političke razloge za sukcesne stavove fašizma prema Jugoslaviji, Madžarskoj, Grčkoj, Turskoj. Uostalom, isti je slučaj i sa hitlerovskom Njemačkom. Bilo bi potrebljano tražiti prave razloge takav prenaredbeni preokret rješmačke politike prema Poljskoj, koju je do juče bila tako omrzuta u Berlinu.

Zaista, slobodna Europa ne pravi grublje greške nego što je to, da proučava politiku diktatorskih i demagoških režima sa metodama koje se mogu primijeniti u zemljama u kojima je nacionalna misao sazrela slobodno u diskusijama — koje su slobodne čak i kad su nepovoljne — u parlamentima i u štampi.

Ali režimi prolaze, a velike zemlje kao što je Italija ostaju. Dakle, dokle god moja otadžbina bude vodila računa o održavanju pobede koja je dovela do rušenja onog anarhizma kao što je bila Habsburška monarhija, ona će morati željeti da narodi koji su, blagodareći žrtvovanju 600.000 Talijana, uspjeli da se oslobole germansko-madžarskog jarma nastave da slobodno žive i prosperiraju.

U istini, mržnje i srdžbe košulja u boji počinju da liče, katkad, na cno što su za naše nerve za vrijeme rata bila neka bombardiranja i nasilja, u toliko već u koliko su izlišnja: brutalan i opskuran nagovještaj jednog kretanja u nazad...

MAKS RIOZA OBSOJEN NA 20 LET JEĆE IN ANTON POSEGA NA 13 LET

9. julijsa so bili obsojeni štirje Gorčani, ki so jih obtožili, da so podri drvesce, kakrsnega sadijo fašisti v spomin na Mussolinijevega brata Arnalda. Vsak izmed njih je bil obsojen na štiri leta jeće. Njihova imena zaenkrat še niso znana.

Nadalje sta bila obsojena na 13 odnosno 20 let jeće tudi 26-letni posestnički sin Anton Posega iz Stranj in 36-letni trgovski agent Maks Rioza iz Razdrga, ki sta bila aretirana lani v drugi polovici novembra. Tudi njiju so obtožili zaradi vojaške vojne. Bila sta obsojena, čeprav tudi proti njima ni bilo nikakvih stvarnih dokazov.

Italijanska šola pogorela v Kravavem Potoku

Policjski teror nad našim ljudstvom! — En miličnik mrtev

Trst, 12. avgusta 1934. (Agis.) — Dne 26. julijsa je pogorelo šolsko poslopje v Kravavem potoku. Poleg šolskega poslopnega so našli mrtvega nekega miličnika. Vse to je dalo povod, da so pričele oblasti preganjati naše ljudstvo in so aretilari prešli vratne miličnika maščevali z našimi ljudmi je jasno, čeprav je go tovo da oni niso povzročili teh dejanj.

NOVO ŠOLSKO POSLOPJE

Črniče, avgusta 1934. — (Agis). — V Selu pri Batujah

U ŠTIPCI

Blažena iskrenost...

U Puli postoji »Agenzia dell'Istituto Nazionale Fascista di previdenza nazionale« (Agencija nacionalnog fašističkog instituta za socijalnu previdjanja), a to bi se kod nas kazalo: ured za pomoć besposljenima. Međutim su se prontjeli glasovi da će i taj ured odnijeti iz Pule, pa »Corriere istriano«, u času nadahnuka, kuražno protestira i veli između ostaloga i ovo:

»Savim smo u pravu što vjerujemo da će odnijeti tu agenciju. Vjerujemo radi toga što nas iškustvo najbliže prošlosti uči da postoje sistematske namjere da se Pulu umanju, vrijetja i ogoli, i to uvijek kada se pruži prilika za to. Sa jednim ili drugim izgovorom nadje se uvijek načina da se na našu štetu nosi iz Pule ured, ustanove, institucije i da se daje drugima posao koji bi morao da se dade Puli...«

Tako »Corriere«. Kažu da i najveći šoferi govore jedan put na godinu istinu. Sedmog augusta je bio taj dan za »Corriere«.

Veliki spor između Pule i Rijeke

U Puli ne idu tramvaji. Ukinuli su ih, jer su se zadnjih godina na njima vozili jedino milicioneri, karabinjeri, policajci i agenti, ali svi — besplatno. Sada postoje autobusi, ali ne puljski, već riječki. Čak i šoferi i konduktori na tim autobusima imaju na kapi natpis: »Impresa autovie Grattoni — Fiume.«

Na primjedbu jednog Trščanina, a onu poznata bockala, povedena je u Puli opširna akcija da se prisili riječku firmu na izmjenu natpisa, kako ne bi Trščani imali prilike da bockaju gradjane Pule. Postoji nuda da će se kroz par mjeseci riješiti taj spor i da će šoferi i konduktori metnuti na kape »Pola mjesto Fiume.«

Poštena oporuka

Neki Antonescu, koji se sav svoj život bavio kovanjem oružja u Gaicu u Rumunjskoj, ostavio je poslije svoje smrti 50 milijuna leja gotovine šefu talijanske vlade Mussoliniju.

Sasma logično i poštano — jer da nema ovakovih kao što je Mussolini, fabrikanti oružja bi crkli od gladi.

„Pristna“ bojišča

Italijanska vlast, ki ne ve, kaj bi počela z zlatom, ki obiluje v njenih blagajnah, se je odločila da bo dala celo vrsto bojišča iz svetovne vojne restavrirati u obliku kakršno so imeli teda. Prešlo nedelje so otvorili z velikimi slavnostmi bojišče na Monte Grappi, in sicer tako zvano galerijo Viktorja Emanuela, ki so je vojaki zgradili 1917. Sedaj je opremljena kakor takrat, samo topove in strojnike morajo pripeljati tja.

Budžetski deficit 4 milijarde plus pasiva trgovinske bilance 3 milijard plus deficit itd.

Zaboravljeni Pula

Profesor arheologije na bolonjskom sveučilištu Pericle Ducas napisao je povijest klasične umjetnosti (»Arte classica«, 841 str. sa 932 slike i 12 karata, izdanje U. T. E. T.). Počeo je sa neolitom i svršio sa Teodorikom (526 god. po H.), ali ni jednom riječju ne spominje Pulu, ni puljsku arenu, ni ostali ponos puljskih Talijana. Na to se osvrnuo u puljskom »Corriere istriano« neko potpisnik sa sun istriano pod naslovom »Vrhunac zaboravnosti« i čudi se kako je to moguće.

Mi se ne čudimo, jer znamo da je Pula u 16 godinu tako zaboravljena, da ta zaboravnost prelazi već u poslovničnost. Još bi ljudi u Puli kako tako podnijeli zaboravnost jednog profesora Perikla, ali onu drugu zaboravnost — onu radi koje je Pula postala najiznerniji i najstromačniji grad u Evropi — onu zaboravnost neće gradjani Pule nikada zaboraviti.

Divni učitelji!

U zadnje vrijeme poveli su neki učitelji u južnoj Istri oštru kampanju protiv našega naroda. Doznavamo da je tu kampanju započeo famozni De Cicco, bivši učitelj u Premanturi, a sada u Medulinu. Za njim se eto poveo i onaj iz Vulture.

Na stranu to što prvi kaže da je naš jezik skup divljakaških guturalnih glasova, a drugi čak tvrdi da taj jezik nije slavenski (jer time dokazuju jedino svoje »duboko fašističko-kabareško znanje«), ali je značajno što obojica priznaju da djeca, usprkos učiteljevima »oprobane fašističke vjernosti« ostaju i nadalje Slaveni, i to još još nego prije.

Po svemu se čini da ta dva učitelja hoće da tim napadajima operu svoj neuspjeh u školi.

Tako je kada došli do tepe i starci misli da može biti istarski učitelj.

SELA U JUŽNOJ ISTRI SU SLAVENSKIJA NEGO PRIJE RATA

Uza sav napor fašističkih učitelja djece se ne prima italijanizacija — Sela su duhovno vezana sa Jugoslavijom — Jedino našim jezikom govore i djeca i starci

Zagreb, augusta 1934. — Fred petnaest dana smo pisali o napadajima puljskog fašističkog lista »Corriere istriano« na selo Medulin. Tada je »Corriere« tvrdio da u Medulinu živi još duh pokojnog Laginje i Kirca, a tome da su krivi oni koji iz Jugoslavije dolaze preko ljeta u Medulin. Sada taj list opet napada to naše selo, ali ovog puta proširuje te napadaje i na Valturu i Ližnjan. Ti napadaji se ponavljaju redovito svake godine preko ljeta, ali ove godine su ti napadaji žešći nego prošlih godina.

Iz toga članka dozajemo ono što mi uvijek tvrdimo, naime da su naša sela sve čvršća i otpornija i da nasilna italijanizacija ne uspijeva.

»Corriere« napada Medulin, Valturu i Ližnjan i kaže doslovno ovo: »Il distacco netto e preciso della realta italiana e rimasto tale e quale dell' anteguerra e sia andato anzi accentuandosi otkanjanje talijanske stvarnosti je ostalo isto kao i prije rata, a čak je i povećano.«

Od najvećega starca do najmanje djeteta, koje tek počinje da tepe, sve govori jedino hrvatskim jezikom. Čak i učenici, oko kojih se u školi trude učitelji prokušanoga fašističkog duha, čim izadju na vrata škole govore jedino tim jezikom, premda se u školi čini da su sasma pod uticajem talijanskog i fašističkog duha.«

Pjeva se obično, na otvorenom i u crkvi, samo slavenski. Vjerske manifestacije, procesije, izlaze često kao potvrde povezanosti sa prošlošću. »Corriere« traži uroke tome i nalazi ih u povezanosti tih ljudi sa rodbinom u Jugoslaviji. Kaže da nema čovjeka koji nije preko nekoga, ili preko sina, braće, sestre ili rođaka, povezan kao nekom pupkovinom sa Zagrebom. A osim toga da dolazi u ta sela jedan katolički hrvatski list iz Gorice, koji da vrši antitalijanski utjecaj. Logična posljedica svega toga da je redovito bježanje najintelligentnije djece u Jugoslaviju, gdje da ih se spremno prima u razne konviktite i tu se odgajaju u iridentističkom duhu.

»Sva težina problema stoji baš u tom bježanju djece u jugoslavenske škole. Da se tome stane na put treba zabraniti dolazak u Italiju svima onima koji su jedan put emigrirali u Jugoslaviju:«

To su većinom intelektualci, koji sigurno izvršuju i kakvu političku mi-

siju, kaže »Corriere«, pa o tome ne treba imati nikakovih iluzija.

Taj list kaže nadalje da je Italija jaka i da se nje svak boji, pa da će se nekome možda činiti smiješnim što diže toliko buke za takovu malenkost, ali »Corriere« kaže da on vrši onu ulogu, koja da je Istranima dodjeljena samim položajem na granici, a osim toga se sjeća i onih predratnih borba koje su vodila sela puljsku općine i što je dalo gradjanima toliko muke. Radi svega toga »Corriere« piše svakoga ljeta ova koke napadaje, a ovaj napadaj završava: »Došlo je doba za akciju u okviru milostive fašističke zakonitosti!«

Tako »Corriere istriano«. Ljudi oko tog lista vode već 16 godina jednu odvratnu i zločinačku kampanju proti našem narodu iz okolice Pule. Poslije svega toga konstatuju da je narod još čvršći i otporniji, i to narod koji je ostao bez ikakove inteligencije, bez vodstva, progona i osimrašen. I sada traže uroke tome. I nalaze ih u onim dvijema triinaest ženama, koje dodu preko ljeta u svoja sela da — plate porez. Jer mnogo nasega naroda ide dole samo zato da plati porez na ostavljenu kuću i zapuštena polja, kako ne bi to izgubili, jer zna i »Corriere« da se za maleni zastatal poreza stavljuju cijela imanja na bubanj. To su obično starice, koje imaju svu djecu u Jugoslaviji i koje se raspinju između ljubavi za svojom djecom i privrženosti onom komadiću zemlje. I plaćaju porez samo da im taj komadić zemlje, ili kućica gdje su izrodile djecu, ne ide na dražbu. Priznat će i »Corriere« da je apsurdno optuživati te žene za neke »političke misije«, a da je isto toliko, apsurdna tvrdnja kako oni koji dolaze preko ljeta dolje mogu imati toliki uticaj i paralizirati sav onaj smisljeni i obiman rad kojega fašizam poduzimlje za italijanizaciju Istre.

Ljudi oko »Corriere« su Istrani, a ne »regnicoli«, pa znaju isto tako kao i mada su u Istri nezadovoljni i Talijani da bi vrlo malo istarskih Talljana žališlo kada bi sutra »osloboditej« otišli otkudu su i došli. A ako ti ljudi oko »Corriere« imaju i malo obraza priznat će da istarski Slaveni imaju kud i kamo više razloga da budu nezadovoljni, i da ne treba nikakove propagande iz Jugoslavije da se to nezadovoljstvo širi.

Ako su prije rata živjeli u Puli i ako su imali oči i uši, i ako im te oči i uši nije začepila kakva sinukura, vidjet će uroke toga nezadovoljstva i antitalijanstva na pravom mjestu.

FAŠISTIČKI UČITELJ IZ VALTURE NAPADA NAŠ JEZIK

»Jezik, kojim govore istarski seljaci nije slavenski, ali ipak treba prisiliti svakoga, da govori talijanski« — piše taj učitelj

Zagreb, augusta 1934. Iza napadaja na Medulin, pa kasnijih napadaja na Medulin, Ližnjan i Valturu, dolazi sada napadaj valturskog učitelja naš narod u Istri, a posebno na Valturce. U »Corriere istriano« od 11. avgusta piše taj učitelj neke primjedbe o selima puljske općine, pa kaže i ovo:

»Na primjer, Valtura je mnogobrojno selo, pa ima mnogo djece, koja pojadaju školu. Kada ova djeca prekoraju sveti prag škole po prvi put, dolaze sa jednim govorom (»linguaggio«), koji nije slavenski, ali u koji ulaze talijanske riječi strašno iznakažene. Vrlo težak zadatak imaju učitelji, jer mjesto da poučavaju, moraju da učaju sve sile, kako bi ih djeca razumjeli.«

Iza toga predlaže, da se u Valturi osnuje azil za malu djecu, gdje bi ih se učilo talijanski jezik, pa kaže dalje:

»Spomenuo sam školu, jer ona je najbolja i najuspješnija radionica talijanske općine.

janstva ovoga kraja. Ali bi trebalo da sve manifestacije, bile to vjerske ili javne, budu na talijanskom jeziku i da se svakoga prisili neka govori našim jezikom. Bilo bi potrebno, da se oštvo putuju sa svakim, koji znade talijanski, a neće da se s njime služi, već za prkos govori slavenski.

Trebalo bi da ovaj slavenski sklop, koji se čini tako granitan i čvrst, bude potpuno porušen.

Dalje taj učitelj prijeti i iznaša, da su sela puljske općine već dozivjela velika dobročinstva sa strane režima, ali uza sve to da zaboravljuju da su u Italiji i da je prva dužnost toga naroda, da se osjeća talijanskim.

Redakcija lista popraća taj članak i kaže, da će nastaviti tom kampanjom, jer da je režim stavio to u dužnost njima na granici. Uz to, nadovezuje »Corriere«, time se služi i interesima naroda puljske općine.

STRAŠNO STANJE NA PULJŠTINI

Antifašizam u Puli — Zaduženost kod seljaka
Ekspropriacija seljačke zemlje i uloga ing. Brussicha

Pula koncem jula. Ne manjom pompon od riječkih talijanaša dočekali su i puljski talijanaši svoje »osloboditelje« 1918. godine. Njihovom oduševljenju mislilo se da ne će biti kraja, ali to je nažalost trajalo dosta kratko vrijeme. To je njihovo fanatično oduševljenje počelo polako isčezavati. Danas ga, može se punim pravom reći više nema. Već ukinućem arsenala puljski su gradjani izgubili mnogo od svoje ljubavi prema majci Italiji. Radi slabog prometa obustavljenu su s vremenom, gotovo svi javni privatni radovi. Ponestalo je zarade — ponestalo je sretstava za život. I u nađouševljeniji fašisti danas su postali najgoričeniji antifašisti. Pula je danas jedan od najopasnijih logora antifašista. Fašista je danas u Puli samo onaj, koji je afarista, koji od toga imade nekakove koristi i poslije prevrata došeljeni Talijan, koji nije kod domaćeg pučanstva nimalo oblijubljen. Sva nastojanja fašističkih vlasti da stvore u puljskom gradjanstvu neko zadovoljstvo i oduševljenje ostaju potpuno bezuspješna.

Nama, koji živimo u okolnim selima ne bi bilo mnogo ni stalo do Pule, da nismo uz njezinu sudbinu i sami povezani. Sva naša okolna sela, koja su i onako oskudna zemljom, su prije dolaska Talijana nalazila u Puli zarade i od toga živjela. Danas nema u Puli rada ni za onog gradskog radnika. Preostalo je dakle našem čovjeku, da se posveti ribarjenju (sela koja leže uz more) ili obradivanju onog mršavog komadića zemlje što ju posjeduje. Osim krumpira, kukuruza i pšenice počeo je naš čovjek u većoj mjeri saditi povrće, koje je, da dobije koji novčić nosio u Pulu na pijacu. I to mu nije nosilo toliko, da bi mogao podmiriti porez i razne druge takse. Ali kako talijanske fašističke vlasti imaju u svom programu potpuno ekonomsko uništenje našeg čovjeka, sjetile su se da ga i tu jače pritisnu.

Nijedan naš seljak ne smije da odnese u Pulu da prda nijedan listak povrće, a mani jedno jaje ako nema obrtnice, koju ne može svaku dobiti, a i dobiti je, znači potrošiti više nego imati od svega toga koristi. Posljedica svega toga jest, da nema

gotovo nijednog našeg čovjeka na Puljštini, da nije do grla zadužen. Mnogome je imanje otišlo na bubanj radi neplaćanja poreza. Što je najveće zlo, naš seljak, da dodje do kojega novčića sam prodaje komad po komad svoje krvavim znojem stečene zemlje. Ne bi bilo tako strašno, da ta zemlja dolazi u ruke kojem našem čovjeku, ali ona dolazi u ruke naših najvećih krvopijaca. Šta. Ne mislimo tu na one fašiste koji su razvivani, koji se bučno ističu kod raznih njihovih manifestacija, raznim govorancima ili pisanim članakom, nego mislimo na one, koji uz pomoć fašističkih vlasti tih ali konstantno ekonomski uništavaju i pljačkaju naš narod. To su oni koji kupuju zemlju od našega čovjeka, kad mora da ju prda, da dodje do novca. Kao grabežljive zvijeri vrebaju, da bi došli negdje do kojeg boljeg i to samo boljeg komada zemlje da ga otrgnu iz ruku našeg čovjeka.

A plaćaju mu za najbolje komade plove, njeve i sjenokoše po — 15 centezima po metru — najviše po 20 centezima.

Slabije komade zemlje ni ne kupuju. U toj se raboti ističe ing. Brussich (Brusich), koji imade preko sebe gradnje raznih cesta i popravak ulica u Puli. Osim toga zla posjetila nas je ove godine i suša, koja nam je odnijela gotovo polovicu ljetine. Po sve mu sudimo, da nam se sprema crna zima ove godine.

Statistika Puljske općine i slavenstvo Istre

Pula, augusta 1934. — »Instituto centrale di statistica« izdao je detaljan popis stanovništva od 21 aprila 1931. god. Toga dana je bilo u cijeloj Istri 297.526 prisutnih stanovnika, a pripadnika je bilo 302.980.

U isto vrijeme bilo je u Puljskoj općini 55.559 prisutnih stanovnika, a pripadnika općine bilo je svega 56.308. Od toga je bilo 32.091 muških i 23.468 ženskih.

Od toga broja je bilo rodjenih u općini samo 24.967 stanovnika, i to 11.877 muških i 13.090 ženskih, t. j. oko 45 po sto prisutnog stanovništva. Rodjenih u ostalim istarskim općinama bilo je 9.

ŠTAMPA O ITALIJI

NEZAPOSLENI I NADNICE.

Francuski list »Populair« od 9. augusta, veli da, zaključujući po zvaničnim talijanskim statistikama, ekonomski situacija u Italiji nije nimalo sijajna i citira izvjesne cifre. Tako, broj zaposlenih radnika u milanskoj oblasti pao je od 252.000 na 190.000 u roku od novembra 1929 do augusta 1934. god. Isto tako i nadnice su znatno pale. Mjesečna nadnica gradjevinskog radnika pala je od 512 na 384 lire. Mjesečna nadnica metalurgijskog radnika pala je od 577 na 441 liru. Mjesečna nadnica tekstilnog radnika pala je od 317 na 227 lira. Po najnovijim podacima bilo je u maju u Italiji 941.000 nezaposlenih radnika, od kojih su samo 242.000 radnika dobivali pomoć, koja u najboljem slučaju iznosi 3.75 lira dnevno.

STANJE NARODNE BANKE I BESPOSLICA.

Zagrebačke »Novosti« donašaju 14. augusta iz Trsta:

Stanje Narodne banke pokazuje svaki deset dana smanjenje zlatne rezerve za 50 milijuna lira. Smanjenje interesne stope primoralo je strani kapital da bježi iz Italije, koji za sobom vuče i domaći Stoga se vlada služi svim sredstvima da povrati poljuljano povjerenje.

Unutrašnja je trgovina svedena na najmanju mjeru. Industrija, koja je sa 50 posto u državnim rukama, životari od državnih narudžbina.

Besposlica je brojno smanjena zbog sezonskih radova. Medutim je nezaposlenost kvalifikovanih radnika u porastu. Tvornice otpuštaju stare kvalifikovane radnike kao skupe i na njihova mjesto postavljaju nove, koji radi tako reći samo za hleb. Prosječna nadnica tvorničkog radnika je 0.80 centima na sat, a radi 8 sati dnevno. Od toga se odbija za bolesnički fond, za sindikat i 2 lire mjesечно za nezaposlenu.

Zalbe sindikatima nemaju nikakvog djelovanja, jer su isti plaćeni i izdržavani od industrijalaca. Naprotiv, ko se žali, rizikuje da bude otpušten, jer na mjesto svakog zaposlenog čekaju 3 nezaposlena.

KOLONIJE ZA TALIJANSKU DJECU IZ INOSTRANSTVA

»La Stampa«, Turin, od 8. augusta, (i drugi listovi) donose izvještaje o radu fašističkih organizacija u inostranstvu. Njihov rad se razvija iz godine u godinu u sve većoj mjeri. 30.000 talijanske djece je ove godine bilo primljeno u talijanske kolonije, 15.000 ove djece došlo je ove godine iz inostranstva na letovanje u Italiju. Osnovani su kulturni zavodi u Ateni, Pragu, Varšavi i u raznim drugim gradovima. U ovim zavodima se održavaju konferencije o fašizmu. Talijanske škole u inostranstvu su se utrošili. Sada ih ima već 700, koje posjećuje oko 50.000 djece. Isto tako se razvijaju i druge talijanske institucije i organizacije u inostranstvu.

RAD U DJECIJIM KOLONIJAMA

Antifašistička »Giustizia e Libertà« od 10. augusta donosi iskaz jednog dječaka, koji se povratio u Francusku iz fašističke dječje kolonije u Levico u Trentu. Rasporod u tim kolonijama je slijedeći:

6 sati: Trublja svira ustajanje. Ustajanje pod pogledom Ducea, kralja i pape, koji sa zida gledaju na dječcu.

6.45 sati: Djeca, podjeljena u 12 četa silaze, pod komandom 12 starijih fašista i vodstvom komandanta kolonije. U dvorištu stanu u krug oko stjega sa zastavom. U stavu »mirno« svi mole »Oče naš«. Odmor. Iza toga »mirno« i pjevanje »Giovinezze«. Iza toga sva dječa dižu ruke i zajednicki zaviknu: »Za fašističke mučenike, a noi!«, dok se zastava spušta i ponovno diže. Iza toga opet slijedeća molitva:

»Tebi, Gospode, obraćamo svoja srca u ovom svećanom času pod pogledom nase svete zastave. Molimo oproštenje ako smo te uvrlijedili, a ti, Gospode, oprosti i blagoslov kralja i Ducea, Blagoslov naše daleko roditelje, a i nas, Gospode, koji ti obećajemo da ćemo živjeti kao pravi Talijani i pravi kršćani. Duce a noi! Savoia! Viva il re!«

7 sati: Doručak,

7.15 sati: Čišćenje soba,

8 sati: Zajednička šetnja sa bodežom za pojasm.

12 sati: Ručak, a prije toga molitva.

13–16 sati: Odmor.

16.30 sati: Kupanje.

17–18 sati: Gimnastika i vojničke vježbe. Cesto sa pravim puškama za balile.

18.30 sati: Dvanaest četa je opet sačuvljeno oko zastave u dvorištu. »Oče naš«, »Giovinezza«... A noi! Zastava se spušta... »Tebe, Gospode... Duce, a uoi, Savoia, Viva il re!«

19 sati: Večera. Prije toga molitva.

19.30 sati: Zabava.

21–21.30 sati: Povečerje, lijeganje, mir. Cesto pjevaju:

»Bodež koji mi nosimo

Nijemac ga je okušao

I Francuz će ga okušati.«

Dječa iz Dalmacije i oni prama jugos. granici namjesto »Francuz« pjevaju »jugoslavo!«

Iz Jugoslavije je otišlo u te kolonije 272 djece, a i nasu dječu u Julijskoj Krajini tjeraju u te kolonije.

Zemljista Jugoslavena u okolini Zadra

zaplenjena bez ikakve oštete za gradnju kasarna i tvrdjava
(Dopis iz Preka).

4. augusta, 1934.

Nesretnim rapalskim ugovorom prije je naš Zadar Italiji. Velimo nesrećnim, jer nema valja nigrdje na kugli zemaljskoj ovakove nepravde, kao što je nanešena nama Jugoslavenima predajom našega Zadra Talijanima. Zadar se nalazi u sredini našega narodnog tijela, kao klin, koji je zarinuo vjekovni neprijatelj u naše tijelo.

Posev ovisan od svoje okoline, koja pripada nama, Zadar bi se davno predržao, da ga na umjetni način ne podržaje na svoju i na našu štetu Italija. Zadar živi od te naše okoline, uvozi iz naše zemlje sve životne potrepštine, koje oproštene u Zadru od raznih duga dolaze jeftinije nego što se prodaju u našoj zemlji. U tom pogledu je Zadar slobodna luka, i to je onaj mamac, koji mami naš svijet u Zadar.

Italija se u Zadru razbacuje teškim milijunima, sipa na sve strane, da opsjeni naš svijet, ne bi li se pojavio za njihovom vladavinom, ali Italija to radi uzalud, jer naš narod ima u duši vjeru svojih pradjeđova, koji su ga učili, da se dobro čuva.

Latina-starih varalica.

Naš narod ne vjeruje talijanskoj propagandi, koja ide samo zatim, da ga zarobi, kao što je zarobila našu Istru i Goricu. Narod dobro znade, da je u ostaloj Italiji toliku krizu, nevolja i skupoča, da ne može biti veća, da u Italiji vlasta glad i nasilje, pa neće nasjetiti na talijanskim varavim obećanjima ni njihovim pustim pretnjama. Naš narod u Zadru i okolini dobro vidi, da se naš jugoslavenski svijet u našoj Istri ne smije ni Bogu da moli na svom materijalnom jeziku, da su mu Talijani doveli u Istru svoje popove, da naš narod odnarođe u crkvi, jer mu ne smiju povijedati riječi Božje na našem materijalnom jeziku nego na tudjem-talijanskem, zatvorili su u našoj Istri sve naše škole, čitaonice, domove i zadruge, pogazili našu zastavu i hoće da izbrisu i najzadnji znak i trag jugoslavenstva. Zato narod u okolini Zadra ne vjeruje Talijanima ništa, nego vjeruje, da će doći čas, kada će i Zadar i Istra opet biti dio našeg narodnog bića.

Nego potrebno je i ovim putem upoznati javnost sa starom perfidijom toga kulturnog naroda, koji se hvasta, da je kultura njegovih predja doprila do istočnih granica naše države, pa da se vidi, kakova je civilizacija toga kulturnoga svijeta u dvadesetom vijeku.

Poznato je iz prošloga rata, da su Talijani velike strašljivice i da bi Italija bila pregažena, da je nisu spasili saveznici.

U svom velikom strahu, da im se to ne dogodi u eventualnom budućem ratu, utvrdili su cijelu svoju granicu duž Jugoslavenske medje. Uvidjeli su Talijani, da su Jugoslavenci junaci u ratu bez razlike. Od svih svojih objekata valjda su najviše utvrdili Zadar.

Opkolili su Zadar višestrukom bodljikavom žicom, iskorali duboke tu-

nele i kaverne, u koje može stati mnoštvo ljudi; sve to je spojeno podzemnim hodnicima, izgradili vojnike ceste, kasarne, utvrde itd. Ali čujmo sad, na čiji je to većinom račun? Citaoci treba da znaju, da mi sejaci sela otoka Ugljana imademo većinu svojih plodnih zemalja na zadarskoj teritoriji, od koje mi u glavnom živimo. Na zadarskoj teritoriji su naši dvojlasnički vinogradi, voćnjaci i oranice, koje su nam glavno vrelo život i dohotak.

Tu našu jedinu plodnu zemlju okupirali su Talijani nasilno za svoje vojne svrhe, a da nam nisu dali ili nikakove ili bagatelnu nepravednu odštetu.

Uništili su nam na stotine hiljada panjeva vinove loze, posjekli na hiljade maslina, smokava i drugih voćaka, zaузeli na stotine hiljada četvornih metara površine od oranica za izgradnju svojih utvrda, odnijeli su nam sa njiva i vinograda ogradne zidove, to jest kamene, koje su samljeli u prah i pjesak za nasipanje i izgradnju svojih cesta i puteva, tako da su naše njive i vinogradi danas bez ograda, pa na zemlju odnosili voda kišnica, zalazi na njive nesmetano blago, iskopali su nam na zemljama jame,

sazidali na našem vlasništvu ogromne kasarne sve bez pitanja, privole i bez pravedne odštete.

S jedne strane se Talijani u Zadru razbacuju milijunima, da opsjene naš svijet, a s druge strane mu udizmaju i zadnje vrelo života. Gdje je tu kultura, civilizacija i medjunarodno pravo. A što bi bilo, da naša država dirne tek u najbezvredniji dio imovine talijanskog podanika u našoj zemlji?

Odmah bi bilo protesta i intervencija, a kad mi tražimo protiv ove talijanske nepravde i bezkonjana zaštiti i odštetu, tad se Talijani nama prijete sikaniranjem, kad dodjemo u Zadar, da obradimo preostalu svoju zemlju, koja nam je ostala sva iznakažena i jedva obradiva, u koliko uopće smijemo na tu svoju zemlju radi tih vojnih objekata da pristupimo, tad Talijani traže od nas, da donesemo podatke o svojini te naše zemlje, podatke iz katastra itd., pa se i odatle najbolje vidi, kako nama Hrvatima Talijani žele dobro.

Mi iz Preka sve to dobro vidimo i pratimo sa osudom u duši i gnjevom u srcu vapijući za pravdom i osvetom, da povratimo nama, što je oduvijek bilo naše, a nikad nije bilo njihovo. Mi živimo u toj nadi i u jednoj vjeri, da Hrvatska nikad nije bila tako velika i slobodna kao što je danas i da nije dobar Hrvat, tko nije dobar Jugoslaven. Živimo u vjeri, da ćemo samo složnim radom i jedinstvom ispraviti sve nanešene nam nepravde, zato živjeli nam velika Jugoslavija. — (Skup dvojvlasnika).

Med tem so pet drugih njegovih sotomljencev že izupstili iz zaporov. Dva, Karla Tavčarja in Vladimira Bizjaka pa so pridržali se nadalje. Nihče ničesar ne ve o njuni usodi. Da je še teža, nego je bila Mekindova, je jasno, saj sta talijanska državljanina in si fašistična policija lahko dovoli, početi z njima karkoli.

Mekind je v rimskih ječah tako poteklo šest dolgih mesecev. Videl je na stotine ljudi, Slovencev, komunistov, katoličanov, antifašistov, nezvestih fašistov in celo fašističnih policijskih organov, ki jih je OVRA spravila v proslu rimske ječe. Skoraj ni minil teden, da fašistični tribunal ni sodil ene ali druge skupine izmed njih.

Kakšna je praksa posebnega sodišča za zaščito države je razvidno tudi iz tega, da je sodišče, proti katerega sodbi ni priziva, nekega obtoženca odsodilo na zapor in policijsko nadzorstvo, čez nekaj časa pa kazen preklicalo, ker ga je odsodilo brez najmanjih dokazov o njegovih krvidi.

Mekind je bil koncem junija poslednjič zaslisan. Šele tedaj so mu povedali, da so razen njega obtoženi še drugi. Zadnje dni julija so mu sporočili, da bo v kratkem smel domov. Celih 10 dñi pa je moral ostati še v Rimu in biti na razpolago rimske kvesturi. Šele preteklo sredo so mu vrnili njegove stvari in ga odpravili domov.

ITALIJA SPREMA RAT!

VOJNICKE VJEŽBE FAŠISTICKE DJECE

Kolonija na Općini puca cijelog dana

Trst, avgusta 1934. — Na Općini postoji ljetni logor za balile i avangardiste. Svaki deset dana se mijenjaju čete avantgardista. Taj logor, a i cijela okolica, odvaznjaju cijelog dana od hiljada. Avantgardisti i balile se vježbaju u pušcanju iz pušaka i mitraljeza. Nekada vrste i noćne vježbe u okolini.

VOJAŠTO V SNEŽNIŠKIH GOZDOVIMA

Trnovo, avgusta 1934. — (Agis). — Kot v drugih obmjeñih točkah, je bilo tudi u naših gozdrovih, ki mejijo na Jugoslavijo, vsepolno do zob oboroznega vojaštva, ki je čakalo na povelje za vadbo. Vojaštvo pa je odšlo dne 10. t. m.

VOJAŠKI MANEVRI NA KRASU

Duhovlje, julija 1934. — (Agis).

— Sem je prišlo 25. junija veliko vojaštvo in imajo v okolini vojaške vaje. Na polju povzročajo velike škode, v kolikor ne pokončujejo travnikle in njive v vajami samimi delajo škodo še s krajo sadja.

DROBIŽ

Navigazione generale italiana, največja paroplovna družba v Italiji, ki ima 281 milijonov akcijskega kapitala je izjavila, da je v tej poslovni dobi zgubila tretjino poslovnega kapitala...

4.186 sodnih procesov je bilo lansko leta v Italiji zaradi prekršitev fašističnega zakona o narodnem gospodarstvu. Pod ta zakon spada vsak poiskus ekonomskih borbe delavcev proti delodajalcem, kakor tudi vsaka akcija individualna ali kolektivna za izpremenite ekonomskega stanja tako delavcev, kakor delodajalcev. Z drugimi besedami povedano, so bile te odsodbe in procesi zaradi mnogih delavskih stavk, uporov in sličnega. To število je vsekakor zelo veliko.

V Gorici je umrl profesor Alojz Coamel, ki je podučeval risanje na goriškem učiteljišču. Pred smrtjo je izrazil željo, da ga položijo v grob s črno srajco...

Sofronio Pocarini, znani pisatelj in goriški časnikar, je utonil 3. t. m. v Gradežu. Dobil je radi neznanega vzroka krče po vsem telesu, tako da ni morel plavati. Pokojni je bil uređnik goriškega tehnika »Eco dell' Isonzo«. Že pred vojno je bil znan zaradi svojega italijanstva in ga je avstrijska vlada ob vojni tudi internirala. Po vojni je bil znan posebno zaradi svojega prijatelja Marinettija. V goriških krogih je bil znan tudi kot dober slikar. Agis

Vrtna veselica KRNA v Črnomlju-Kanižarnica

Zadnja opomena dužnicima

Uza sve opomene preko lista, i poslije sedam opomena poslanih poštom, ima još mnogo preplatnika, koji duguju preplatu. Pada u oči, da je mnogo veći broj nemarnih dužnika među bolje si-tuiranim preplatnicima, dok siromašni emigranti obično redovito plaćaju. Iz toga proizlazi, da je to neplaćanje samo nemarnost i da siromašniji slojevi mnogo bolje shvaćaju značenje i važnost jednog našeg emigrantskog lista.

Ako već ove opomene ne pomažu, bit će morati prisiljeni da javno preko lista pozovemo svakog nemarnog dužnika neka ispunji svoju dužnost.

„Jadranski kalendar“

Koncem septembra izlazi iz štampe veliki kalendar za 1935 god., koji će imati 200 stranica teksta. Kalendar će biti ukrašen slikama i crtežima, a u njemu saradjuju najbolji emigrantski pisci. Nekoliko poznatih kulturnih radnika i pisaca neemigriranih dalo je takođe svoje priloge, a stigli su već i prilozi stranih saradnika. Između ostaloga stigli su redakciji prilozi emigrirana iz Južnog Tirola i prilozi sa Dodekaneza, a poznati poljski naučnik slavista, profesor Sveučilišta u Krakovu, g. dr. Malecki poslao je vrlo interesantan prilog o istarskim dijalektima.

Kalendar će se zvati „Jadranski kalendar“, a stajati će 10 dinara bez poštarine.

Kalendar „Soča“

U isto vrijeme izlazi i mali džepni kalendar „Soča“ za 1935 god. Mali kalendar će biti ove godine još raznolikiji i interesantniji nego lanjske godine, a imat će mnogo više priloga i potrebnih uputa nego i jedan kalendar te vrste. Cijena džepnog kalendara bit će, uza sve to, manja nego lanjske godine. Bez poštarine će stajati 8 dinara.

I jedan i drugi kalendar izdaje konzorcij lista „Istra“, pa se već sada mogu predbilježiti narudžbe.

Album slika iz Julijanske Krajine

Imamo namjeru da stvorimo album slika — fotografija — svih mesta u Julijanskoj Krajini, pa radi toga molimo sve čitatelje, da nam ustupi razne razglednice i slike, koje prikazuju pojedina mesta naših krajeva pod Italijom. Ne smeta, ako su razglednice ispisane. Molimo da se šalju na administraciju lista (Zagreb, Masarykova 28), a troškove poštarine i eventualnu otstetu spremni smo da nadoknadiamo.

Administracija lista „Istra“.

U FOND „ISTRE“

Drago Hrovatin — »Hotel Palace« — Banja Luka . . . din 10.— U prošlosti broju objavljeno . . . din 33.192.60

Ukupno . . . din 33.202.60

DELO IN USPEHI FERDA DELAKA

Malo je naših rojaku, ki se udejstvuje v javnom kulturnem življenu, katerih imena bi bila tako znana, kot je ravno ime Ferda Delaka. Še mlad bežeči v svojem udejstvovanju zlasti na gledališkem polju zelo mnogo uspehov. Bilo bi pa preveliko če bi se omejili in povendarili le njegovo gledališko udejstvovanje, kajti njegova inicijativa in delavnost ne znajde povsod, kamor ga postavite. Nemirem, stalno iskajoč duh, mu ne da miru in vedno išče in išče, da bi pokazal domaćini kaj novega. Par let se je potikal, da se tako izražamo, po svesti, gledal, iskal in se učil, žel uspehe in pretrpe tudi marsikatero brido, samo da je potem prišel in uvedel na naš oder kolektivno drama. Med največje uspehe na tem polju gre brez dvoma Čankarjev »Hlapec Jernej«, ki ga je priredil sam za naše odre. Z največjim uspehom so ga večkrat igrali v njegovi režiji v ljubljanskem gledališču, zdaj pa ga

KONGRES EMIGRACIJE V MARIBORU

Vsem društvo včlanjenim v sa vezu in vsem ostalim udeležencem emigrantskega kongresa

Društva, ki se udeleže po delegatih oz. po večjem številu članstva kongresa dne 2. sept. t. l. v Mariboru, opozarjam, da je program kongresnega dneva:

1. Ob 8 uri zjutraj spominska sv. masa za Bazovške žrtve v franciškanski cerkvi. Pri maši poje društvo Jadran, ki ob tej priliki slavi 15 letnico svojega obstoja. Mašo bo bral čast. gospod zunpik Soklič Jakob.

2. Po sv. maši in sic, ob 9 uri 15 minut, sprejem delegatov in ostalih udeležencev kongresa na gl. kolodvoru. Vsi udeleženci naj po možnosti pridejo s tem vlakom v Maribor. Po sprejemu se razvije povorka po mestu s godbo na čelu, ki se zaključi v Unionu. Pri povorki sodelujejo vsa nacionalna in kulturna društva iz Maribora s praporji in zastavami; zato tudi prosimo emigrantska društva, da pridejo s praporji in v narodnih nošah. Vsa emigr. društva naj ja-

vijo društvo Nanos do 26. t. m. približno štev. udeležencev.

3. Ob 10 uri začetek kongresa v veliki dvorani Uniona.

4. Ob 13 uri skupno kosilo v restavraciji Union.

5. Ob 15 uri nadaljevanje kongresa delegatov v mali dvorani Uniona. Ostali udeleženci pa so vabljeni na prireditev društva Jadran, na telovadnišcu Sokola I.

Društva, ki pošijejo svoje zastopnike na proslavo Jadrana dne 1. sept., naj sporoči štev. onih, ki reflektirajo na brezplačno prenosišče, in onih, ki reflektirajo na skupno kosilo. Vsa emigr. društva se opozarjajo, da se drže točno te okrožnice ter ostalih pismenih navodil, ki jih je društvo Nanos izdal oz. jih še bo. Legitimacije za znižano vozno vožnjo po naše društvo se pravočasno razposlalo. Dopise pošiljajte na društvo Nanos, Maribor. — ODBOR NANOSA.

Okrožnica in vprašalna pola društva „Tabor“ v Ljubljani

Društvo »Tabor« je prve dni tega meseca razposlalo emigrantom in emigrantskim društvom okrožnico in vprašalno polo. Rok za odgovor je bil 15. avgust t. l.

Kakor je v okrožnici navedeno, namerava društvo na podlagi došlih odgovorov sestaviti izčrpren referat in načrt za nadaljnje delo emigrantskih organi-

zacij za emigrantski kongres, ki bo 2. septembra t. l. v Mariboru.

Pogrešamo še precejšnje število odgovorov od oseb, za katere smo prepričani, da bi nam lahko dale dragocen menjenj in nasvetov. Zato prosimo vse, ki nam iz kateregakoli razloga doslej še niso odgovorili, da to store čimprej.

Iz društva „Istra“ u Zagrebu

Pjevački zbor društva „ISTRÀ“ u Zagrebu i propaganda istarske muzike

Nakon odmora od mjesec dana Pjevački zbor društva »Istra« počet će ponovno sa vježbama u pondeljak 20. augusta. Vježbe se održavaju svakog pondeljka i srijede od 8 do 10 sati na večer u Učiteljskoj školi — Medulićeva ulica 33.

Iza raspusta pjevačkog odsjeka 1931. osztalo je bilo društvo »Istra« bez pjevačkog zobra, premda je dobar pjevački zbor od vrlo velike važnosti za propagandu i kult naše stvari. Više puta se pokušalo sa osnivanjem jednog pjevačkog odsjeka, ali je bila velika poteškoča u tome što nismo imali sposobnog zborovodje, koji bi imao i volje da vodi jedan tako važan i potreban zbor, pa je društvo »Istra« moralno da za svoje pripredbe angažira druge pjevačke zborove, premda ima u Zagrebu dovoljan broj naših i te kako dobrih pjevača, koji pjevaju u drugim zborovima, a i takovih koji nisu nigdje angažirani.

Radi toga su neki članovi bivšeg pjevačkog zobra, potpomognuti od članova Upravnog odbora, počeli ozbiljno raditi oko obnove, odnosno oko osnivanja novog pjevačkog odsjeka. Trebalо je dosta truda i požrtvovnosti dok im je pošlo za rukom da osnuju sadašnji zbor. U martu je održan sastanak pjevača, na kojem se je počelo i vježbanjem, a

3 aprila je izabran pripremni odbor. Pročelnikom tog odbora je izabran agilni član bivšeg pjevačkog zobra g. Jurje Prelac.

Ostali članovi odbora su Benčić Božo, Gr-

žetić Milan, Udović Rude, Sirotić Nadan, Marjanović Marjan i Čargo Ljubo.

Zbor je pod vodstvom spremnog zborovodje g. Slavka Zlatića, dipl. Muzičke akademije, brzo napredovao. Zbor broji oko 40 članova.

Odlučeno je da se prvi koncert održi 7 decembra u Glazbenom zavodu. Program je sastavljen od isključivo naših kompozicija, jer je u intencijama zbra da propaga u prvom redu našu vokalnu muziku, umjetnost kao i narodnu. Program je sastavljen u obliku cikličnog pregleda razvitka istarske glazbe. Od umjetne kompozicije zastupani su svi istaknuti naši kompozitori (Braja, Matetić, Zlatić, Ipavec, Prelovac itd.), dok je narodna zastupana po tipičnim istarskim narodnim pjesmama, kao i slovenačkim kraškim i vipavskim narodnim pjevkama.

Do pjevača stoji hoće li taj koncert biti dostojan ugleda kojega uživamo. Možda nije pretierano, ako prvi put izlazimo u Glazbenom zavodu, ali stoji do pjevača kakav ćemo uspeh postići. Radi toga treba da svi uložimo stalni i veliki napor, ako hoćemo da dostojno reprezentiramo našu pjesmu. Stoga je dužnost svih pjevača, da od sada dalje dolaze redovito na vježbe, a i oni koji do sada nisu dolazili neka dodiju kako bi zbor počačali kvalitativno i kvantitativno, kako bi na svojem prvom nastupu pred zagrebačkom publikom dostojno reprezentirali našu kulturu, našu glazbu i našu emigraciju.

Ali treba istaknuti, da su sve od reda upravo antologische vrijednosti. Svaki autor pjeva na svoj način, a opet iz pjesama izbjiga duša onog puka i onog kraja u kojem je pjesnik rodjen, tako da su same pjesme odraz mentaliteta pojedinog kraja. Nazor je svojim pomalo izvještačenim, ritmički besprikornim (naglasak?) stihovima duboko zagrabio u životno zbijanje liburnijskog kraja, dok je Gervais to zbijanje uhvatio sa sasmosti protivne strane i kroz svoje lepršave, lagane, u finom, tekućem ritmu, stihove dao jednostavnost i dobrotu duše starih mornara, ribara, nonice, spontanost života i čar starih igara (Briškula, Trešete, Boči, Tanac).

Pere Ljubić u svojim — kako kaže Dr. Hergesić u »Obzoru« — parnasovskim stihovima sav je u jednoj tihoj kontemplaciji, osjećanju ništavila i tegotnosti života »kolona« i vrlo suptilan pjesnik »štimunga svojih brda, otoka i crkvenih zvonika u kojima poput vječnog refraina biju tihu satovu, kao srce... Najjači je u ovoj antologiji svakako Mate Balota. On je majstor čakavskih lirika, majstor koji elementarnim zanosom, snažno proosječanim stihovima i bogatim rječnikom daje u svakoj pjesmi potpuni doživljaj, malo remek djelo lirike.

Od »Božičnog obračuna z gospodinom Benedeton«, dinamičke, nacionalne a opet tako čovječanske pjesme, pa preko divne

»Moja mati« i onih »uskrasnih« raspoloženja u nekoliko pjesama, do granitne »Kopnje« i u najljepšem smislu socijalne, izvrnsne »Koze«, sav je Balota dan potpuno, snažno, čovječanski, patnički, a opet protkano najintimnijim, najsrdačnijim.

Za narodne pjesme u ovoj zbirki teško je ustvrditi, jesu li najbolje, gradja je odviše porazbacana, ali su svakako one, koje su u izvjesnom smislu reprezentativne, pa se i po njima vidi, da su urednici (I. Jelenović i H. Petrić) uložili u ovu »Antologiju

Emigranti u Brezi i Varešu

Sastanak u Sarajevu

U nedelju 29. o. mj. u hotelu »Central« održali su istarski emigranti iz Breze i željezare Vareša svoj prvi sastanak. Sastanak je otorio brat Humar, koji je ukratko izložio cilj sastanka, zatim daje riječ g. Benčiću Franji iz Sarajeva, koji je naročito u tu svrhu pozvat. Najprije predlaže g. Benčić jednu minutu šutnje u znak počasti postradalim rudarima u Kaknju. Govornik prikazuje rad idrijskih rudara i njihovu organizaciju u prošlosti, pa sve do talijanske okupacije. Potsjeća na talijanske progone naših rudara u Idriji. Zahvaljuje jugoslovenskoj braći na ukazanom gostoprimgstvu i sjeća se tom prilikom Idrije, užeg zavičaja naših rudara. 500 idrijskih rudara nalaze se širom Jugoslavije, koji treba da se vrate jednog dana.

Moli prisutne da imaju povjerenje u vodstvo emigrantskih organizacija koje rade svim silama na postignuću postavljenih im zadataka. Svuda ima naših ljudi širom Jugoslavije i zato neka ne zaborave da su emigranti. Sretni smo što se nalazimo baš u Drinskoj banovini iz koje je mnogo ljudi emigriralo prije rata u Srbiju, da se bore protiv Austro-Ugarske, radi čega mogu naše patnje bolje razumjeti. Oni shvaćaju da su naše misli u Istri, kod kuće, gdje smo ostavili oca, majku, braću i sestre, prepustene teškoj sudbini sa kojima nam je nemoguće se sastati.

Poslije krvavih dogodjaja u Njemačkoj ukazuju se bolje perspektive, jer izgleda da se fašizam ljujta u svojim osnovama, i da se svijet sve više okreće i vraća demokraciji. Otuda se javljaju i nade da ćemo uskoro, poslije sloboda fašizma, moći bar slobodno posjetiti svoju potlačenu braću, kojima će na svaki način zasvjetiti bolji dani poslije mraka fašizma.

Govornik dalje apelira na prisutne, da čitaju list »Istra«, glasilo Jugoslovenskih emigriranih iz Julisce Krajine, u kojem se mogu naći svaki podaci o patnjama naše pobrbljene braće. Naročito naglašuje da se članici lista »Istra« mogu slobodno preštamavati. G. Benčić završuje svoj govor uz aplauz prisutnih emigriranih i ostalih prijatelja.

SOKOLI IZ CRIKVENICE ZA NEOSLOBDJENU BRACU. BLAGOSLOV TEMELJNOG KAMENA SOKOLSKOG DOMA VODOM IZ RAŠE

Sušak, avgusta 1934. — U nedjelju je bilo osvećenje temeljnog kamena Sokolskog doma u Crikvenici pod pokroviteljstvom bana Savske banovine g. Ive Perovića.

Budući da je blagoslov obavljen bez svećenika, to je starješina društva u Crikvenici dr. Ante Kuntarić obavio posvetu kamena-temeljca posebnom molitvom, u kojoj je, medju ostalim, rekao i ovo:

Daj da taj Sokolski dom bude ne samo trajan spomenik naših pregnuća i našeg rada, nego i baština novim pokoljenjima, mladim sokolićima, koji će čuvati vječnu stražu na zapadu naše otadžbine i dati snage i onoj našoj braći, koja pokrivena crnim velom tuge čekaju dane zlatne slobode.

Iza toga je blagoslovio temelj vodom rijeke Raše sa zavjetom, da ćemo u tom domu odgajati naše sokolove i sokolice da rade i da se bore za svu našu neoslobodjenu braću.

Prošlo je dvadeset godina, što je hrvatski književnik Franjo Horvat-Ključanuto po Istri i opisao taj put u knjizi »Istarski put«. Ujedno se ovog ljeta načrtava i desetgodišnica smrti autora tih topnih istarskih putopisa.

U zagrebačkim »Novostima« od 15. avgusta piše prof. Franjo Crnić o tim godišnjicama i na jednom mjestu kaže:

»Njegove su knjige iskrena emancipacija njegove prirodne, zdrave, topla i nacionalne duše.

Bila bi dužnost službenih pedagoških, da se njegove knjige »Vidjeno i ne

Rato

Još jedan par uz snižene cijene

**Koristite se velikim sniženjem cijena
BIJELOJ NEDJELJI
od 10 augusta**

19-

15-

49.-

39-

6

59.-

196

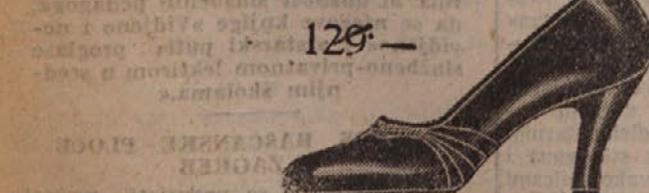

39:-

1

79'-

99:-

129-

99:-

129.

99-

Bata